

ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Πρακτική άσκηση φοιτητών Τμήματος Ιστορίας & Αρχαιολογίας – Τομέας Ιστορίας
Ναυτικά Βασιλοπούλου (υποψ. διδάκτωρ) – Μαρία Ρώτα (υποψ. διδάκτωρ)
Με την επιστημονική επιμέλεια της επίκ. καθηγήτριας Τρ. Μανιάτη-Κοκκίνη

I. Μέτρα & Σταθμά

Μονάδες μέτρησης βάρους/μάζας/όγκου/έκτασης	Υποδιαιρέσεις του μοδίου	Υποδιαιρέσεις της λίτρας
ζευγάριον	1 μόδιος =	1 λίτρα =
μέγας μόδιος	4 πινάκια =	12 ουγγίες =
μόδιος	8 ταγάρια =	72 εξάγια =
αννονικός μόδιος	40 λίτραι =	1.728 κεράτια =
σχοινίον	480 ουγγίες =	6.912 σιτόκοκκα =
πινάκιον	2.840 εξάγια =	8.640 κριθόκοκκα
ταγάριον	69.120 κεράτια =	
λίτρα	276.480 σιτόκοκκα =	
οργυιά	345.600 κριθόκοκκα	
ουγγία		
εξάγιον		

ζευγάριον: αντιστοιχεί σε μονάδα μέτρησης της έκτασης γης την οποία μπορεί να καλλιεργήσει ένα ζευγάρι βοδιών σε μία ημέρα ή χρησιμοποιείται ως δημοσιονομικός όρος. Εμφανίζεται ευρύτατα σε φορολογικά και άλλα δημόσια έγγραφα.

μόδιος: μονάδα μέτρησης σιτηρών. Χρησιμοποιείται επίσης ως μονάδα μέτρησης γης. Απαντά σε πολλές παραλλαγές π.χ. θαλάσσιος μόδιος, σταυρικός μόδιος κ.ά.

λίτρα: μονάδα μέτρησης βάρους για διάφορα μεγέθη π.χ. λίτρα χρυσού. Υπάρχουν διάφορες παραλλαγές της συγκεκριμένης μονάδας με βασικότερη τη λογαρική λίτρα (εισήχθη από τον Κωνσταντίνο Α' το 309/310 και τέθηκε ως βάση του νομισματικού συστήματος).

II. Νομίσματα

Το χρυσό νόμισμα (*solidus* > σόλιδος) ήταν η βάση του νομισματικού συστήματος των Βυζαντινών και χρησιμοποιείτο για μεγάλες συναλλαγές, όπως η πληρωμή φόρων και μισθών των κρατικών υπαλλήλων.

Ο χάλκινος φόλλις (288 φόλλεις = 1 νόμισμα) ήταν πολύ μικρότερης αξίας νόμισμα που χρησίμευε για τις καθημερινές συναλλαγές των Βυζαντινών.

Μικρότερες υποδιαιρέσεις ήταν το μιλιαρήσιον, το άσπρο τραχύ και το κεράτιον.

Μέταλλο	Νομισματοκοπία 11 ^{ον} αιώνα	Το αναμορφωμένο νομισματικό σύστημα των Κομνηνών (1092-1204)	Μέταλλο
Χρυσός	Νόμισμα ιστάμενον	Υπέρπυρον νόμισμα	Χρυσός
	Νόμισμα τεταρτηρόν	Νόμισμα άσπρο τραχύ (τρικέφαλον)	Ήλεκτρον
Άργυρος	Μιλιαρησίον	Άσπρο τραχύ (στάμενον)	Κράμα αργύρου
	2/3 μιλιαρησίου		
	1/3 μιλιαρησίου		
Χαλκός	Φόλλις	Τεταρτηρόν	Χαλκός
		Μισό τεταρτηρόν	
		Φόλλις	
Μονάδα μέτρησης	Κεράτιον / καράτι	Κεράτιον / καράτι	Μονάδα μέτρησης

...εϋχρηστον θαλασσιέων γῆν σπορίμην παρὰ τοῦ σοῦ διὰ πάντων ἐπετειῶς τελεῖν **μιλιαρίσια** θ' ψωμία τρία καὶ οἴνου **μέτρον** ἔν. Actes de Lavra, I, αρ. 43⁴⁶.

...τὰ δύο **ζευγάρια** τῆς μονῆς καὶ τὰς ἀγελαίας βοῦς νέμεσθαι ἀκωλύτως ἐν τῷ Ὀρει..., Actes de Vatopedi, I, αρ. 11³⁰.

...ἀνεμετρήθη ἡ ἐπιβάλλουσα ὄλη γῆ τοῖς ἑβδομήκονταεννέα πρὸς τῷ ἡμίσει καὶ τετάρτῳ **νομίματι** καὶ εὐρέθη εἰς χιλιάδας τεσσαρακονταεπτὰ καὶ **μοδίους** πενήκοντα πρὸς τῷ ἐνὶ **λίτραις** ὀκτωκαίδεκα καὶ **ὄργυιαις** τρισὶ ποσομένη, καὶ ἀφωρίσθη τῷ μὲν δημοσίῳ γῆ χιλιάδων εἴκοσι **μοδίων** τριακοσίων ὄγδοῆκοντα πρὸς τῷ ἡμίσει, τῆς ἐπιβολῆς γενομένης ἐφ' ἐκάστῳ νομίματι **μοδίων** πεντακοσίων ἐνενηκοντα καὶ **λίτρας** μιᾶς, τῆ δὲ μονῆ γῆ χιλιάδων εἴκοσιἕξ καὶ **μοδίων** ἑξακοσίων ἑβδομήκοντα καὶ ἐνὸς πρὸς τῷ ἡμίσει..., Actes de Lavra, I, αρ. 50¹⁶⁻²².

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- *The Oxford Dictionary of Byzantium*, επιμ. A. Kazhdan κ.ά., τ. 1-3, Oxford 1991
- E. Schilbach, *Byzantinische Metrologie*, München 1970
- Ch. Entwistle, *Byzantine Weights*, στο: Angeliki Laiou (επιμ.), *The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century*, Washington, D.C. 2002, II, σελ. 611-614
- Angeliki Laiou—Cécile Morrisson, *The Byzantine Economy*, Cambridge 2007

Αριστερά: Μιλιαρησίον, ασημένιο νόμισμα της εποχής του αυτοκράτορα Λέοντα Γ' Ίσαυρου (717-741). Δεξιά: Χρυσός σόλιδος της εποχής του αυτοκράτορα Θεόφιλου (829-842).